УДК 330.341.1

Саміра Т. Пілецька
Національний авіаційний університет, м. Київ
Ірина М. Мягких
Київський національний університет технологій та дизайну

ІННОВАЦІЙНА СПРИЙНЯТЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ДО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЗМІНЮВАНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розкрито роль інноваційної діяльності в розвитку підприємств. Розглядається поняття інноваційного потенціалу та його характеристика в процесі здійснення інноваційної політики підприємства, готовність підприємства до нововведення, фактори зовнішнього середовища, що впливають на інноваційний потенціал. В процесі аналізу показників виявлено основні проблеми безперервного інноваційного розвитку, що потребує комплексного управлінського вирішення.

Ключові слова: *інноваційний потенціал, інноваційна політика, інноваційний клімат, інноваційна сприйнятливість, ефективність інноваційної діяльності, інноваційний процес, інноваційна активність підприємства.*

Самира Т. Пилецкая
Национальный авиационный университет, г. Киев
Ирина М. Мягких
Киевский национальный университет технологий и дизайна

ИННОВАЦИОННАЯ ВОСПРИИМЧИВОСТЬ КОМПАНИЙ К РАЗВИТИЮ В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЯЮЩЕЙСЯ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ

В статье раскрыта роль инновационной деятельности в развитии предприятий. Рассматривается понятие инновационного потенциала и его характеристика в процессе выполнения инновационной политики предприятия, готовности предприятия к нововведениям, факторы внешней среды которые влияют на инновационный потенциал. В процессе анализа показателей выявлено основные проблемы непрерывного инновационного развития, что требует комплексного управленческого решения.

Ключевые слова: *инновационный потенциал, инновационная политика, инновационный климат, инновационная восприимчивость, эффективность инновационной деятельности, инновационный процесс, инновационная активность предприятия.*

Samira T. Piletska
National Aviation University, Kyiv
Iryna M. Miahkykh
Kyiv National University of Technologies and Design

INNOVATION RECEPTIVITY OF COMPANIES TO DEVELOPMENT IN CHANGING ENVIRONMENT

The article reveals the role of innovation activity in the development of enterprises. The concept of innovative potential and its characteristic in the process of carrying out of innovative enterprise policy, the readiness of the enterprise for innovations, factors of the external environment that influence the innovative potential are considered. In the process of analysis of indicators, the main problems of continuous innovation development are identified, which requires a comprehensive management solution.

Keywords: *innovation potential, innovation policy, innovation climate, innovative responsiveness, innovation efficiency, innovation process, innovative activity of the enterprise.*

Постановка проблеми. Сучасна економіка характеризується різним загостренням конкуренції товаровиробників, що викликане процесами глобалізації, свободою переливу капіталів і трудових ресурсів, зростанням диверсифікації споживацьких запитів, скорочення життєвого циклу товарів, різним посиленням ролі факторів науково-технічного прогресу у забезпеченні економічного зростання як окремих підприємств, так і національної економіки в цілому.

У цих умовах успіху на ринку досягають, насамперед, ті підприємства, які здатні оперативно й ефективно приводити у відповідність внутрішні можливості розвитку зовнішнім. Це передбачає оцінку внутрішніх можливостей суб'єкта господарювання і зіставлення їх із зовнішніми можливостями і загрозами, які визначають умови діяльності на конкретних ринках. Як доводить світовий досвід, основними засобами досягнення значної відповідальності внутрішніх можливостей розвитком зовнішнім є інновації. Саме вони є засобом до змін середовища господарювання, забезпечення умов тривалого виживання й розвитку на ринку.

Інноваційний потенціал характеризує можливості будь якого підприємства здійснювати інноваційну діяльність в умовах змінного зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень публікацій. Аналіз тенденцій розвитку сучасної економічної теорії вказує на те, що особливої актуальності набуває системна економічна парадигма, причому за умови відкритості економічних систем.

Важлива роль у дослідженні проблем формування інноваційного потенціалу та сприйнятливості останнім часом, є предметом уваги багатьох фахівців. Дослідження цих питань займались такі відомі дослідники, як Р. Акофф, О. Ареф'єва, І. Бланк, С. Бондаренко, С. Биконя, М. Бухалка, А. Власова, Б. Гансе, В. Геєць, Г. Завлін, С. Ілляшенко, С. Ільєнкова, Т. Надтока, Н. Масленнікова, Ю. Морозов, Н. Кирич, С. Колесніков, В. Кравчук, М. Краснокутська, Н. Лисецька, П. Микитюк, А. Міщенко, М. Погорєлова, Ю. Путятін, В. Йохна, В. Семиноженко, В. Стадник, Е. Уткін, Л. Федулова, А. Яковлєв та інші.

Однак, питання пов'язане із інноваційною сприйнятливістю недостатньо досліджене та потребує методичних підходів з комплексної оцінки інноваційного потенціалу та підтримки держави щодо впровадження нововведень на державному та регіональному рівнях. Дана проблема щодо інноваційного розвитку підприємства є актуальною та потребує подальшого розгляду.

Мета статті полягає у визначенні значення інноваційної діяльності, інноваційної політики підприємства, інноваційного клімату як фактору зовнішнього середовища, що впливає на інноваційний потенціал, необхідність оцінки та методики оцінювання сприйнятливості підприємства до нововведення щодо інноваційного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Функціонування й розвиток підприємств спрямовані на збереження та зміцнення їхніх ринкових позицій. За умов жорстокої конкуренції це вдається лише тим із них які орієнтуються на високі стандарти діяльності і постійно дбають про забезпечення своїх конкурентних переваг через залучення різноманітних інновацій. Ринкова динаміка потребує посиленої уваги до інноваційних процесів, виокремлення серед великої кількості інновацій тих, які можуть принести користь підприємству. Інноваційний розвиток характеризується різнами сферами та видами робіт.

Інноваційний розвиток слід розглядати як процес господарювання, що спирається на пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства у змінних умовах зовнішнього середовища в рамках обраної місії та прийняття мотивації діяльності, і який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту [4].

Процес інноваційного розвитку необхідно розглядати з позицій конкретного суб'єкта господарської діяльності, тобто з позицій конкретного підприємства, що здійснює

господарську діяльність (виробничо-збутову) у взаємодії з постачальниками вихідної сировини і матеріалів, конкурентами, торговими і збутовими посередниками, споживачами у конкретних економічних, поміжних, екологічних, правових та інших умовах [11].

Підприємство що стало на інноваційний шлях розвитку, повинне функціонувати відповідно до наступних принципів: адаптивності; динамічності; самоорганізації; саморегуляції; саморозвитку.

Таким чином, інноваційний розвиток є результатом цілого ланцюга реалізованих нововведень, що сприятиме створенню нових якостей для підприємства.

Оцінка ефективності діяльності підприємства в умовах інноваційного розвитку характеризується показниками:

- підвищення конкурентоспроможності підприємства, нарощуванням конкурентних переваг підприємства за показниками якості продукції та ефективності виробництва, досягнення балансу між стабільністю і зусиллям впровадженню нової технології;
- розвитком ефективності вчасного сприйняття змін, адаптаційних заходів у поєднанні з процесом безперервного управління технологічними нововведеннями;
- організацією взаємодії внутрішніх і зовнішніх елементів системи розвитку чинниками якої є система інформації про ринок нововведень, відбір проектів з числа інтересів усіх учасників;
- ефективністю використання сучасних інформаційних комплексів.

Інноваційний розвиток є комплексною категорією, що відображає єдність інноваційного потенціалу і інноваційного процесу.

Розвиток інноваційного потенціалу дає змогу здійснювати розвиток підприємства, який має стратегічний характер, так як розглядається як реакція на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищах. Рівень інноваційного потенціалу визначає можливості підприємства щодо застосовування інноваційних стратегій та підлягає обов'язковому оцінюванню в процесі розроблення стратегії інноваційного розвитку [6].

Інноваційний потенціал підприємства можна розглядати як сукупність низки внутрішніх можливостей та ресурсів, які приймають участь у процесі в здійсненні інноваційної політики підприємства (рис. 1).

Інноваційний потенціал можна розглядати як складну динамічну систему генерування, накопичення і трансформування наукових ідей і науково-технічних результатів в інноваційні продукти, процеси [10].

Слід враховувати той факт, що на інноваційний потенціал впливає інноваційний клімат (рис. 2).

На інноваційний потенціал впливають і внутрішні фактори, так як процеси управління інноваційної діяльності залежать від інноваційної культури конкурентної організації. Інноваційна культура є міра сприятливості підприємства до нововведень, досвіду впровадження нових проектів, політику менеджменту в області інновацій, відношення персоналу до інновацій. За участю інноваційної культури можна реально досягти прискорення й підвищення ефективності впровадження нових технологій і винаходів, реальної протидії бюрократичним тенденціям сприяння розкриттю інноваційного потенціалу особистості [10].

Критерієм розвитку і ефективності використання інноваційного потенціалу є інноваційна активність підприємства, яка відображає інтенсивність здійснення підприємством заходів з розробки і впровадження нових технологій, продуктів, методів або їх удосконалення при впровадженні в свою господарську діяльність, в результаті чого спостерігається покращення результативних показників діяльності.

Рис. 1. **Інноваційний потенціал в процесі здійснення інноваційної політики підприємства**

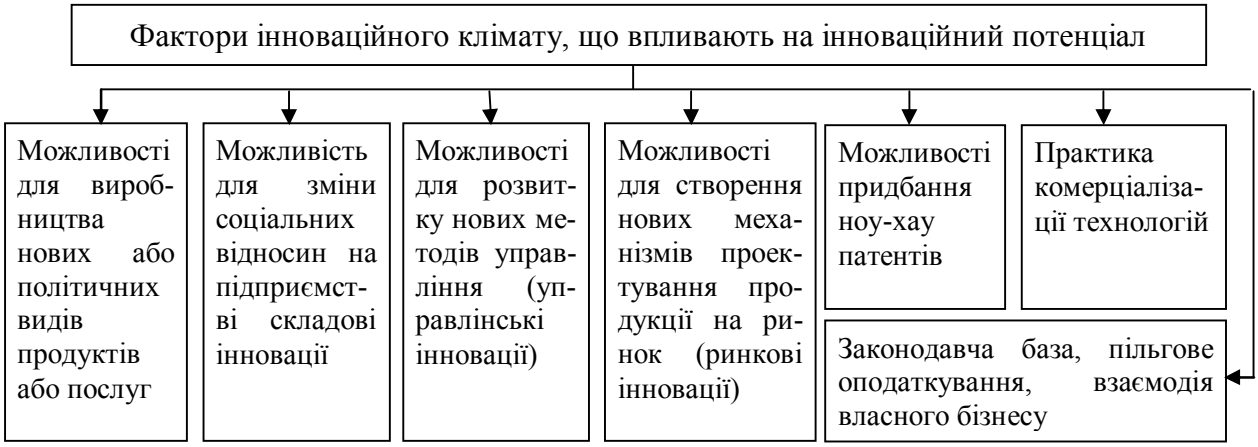

Рис. 2. **Інноваційний клімат, як фактори зовнішнього середовища, що впливають на інноваційний потенціал**

Інноваційним потенціалом реалізується в результаті інноваційного процесу який відображає впровадження нових чи вдосконалених продуктів, технологічних процесів, участь в інших видах інноваційної діяльності шляхом виконання досліджень і розробок, придбання патентів і безпатентних ліцензій, проведення маркетингових досліджень тощо.

Сукупність інноваційної сприятливості та інноваційності підприємств составляють інноваційний потенціал.

Інноваційна сприйнятливість підприємства відображає здатність виробничо-господарської системи до впровадження та використання у своїй діяльності новацій різного роду і поєднує в собі: сукупність визначальних властивостей інноваційної діяльності, що

здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу, та охоплює наукові дослідження, дослідно-конструкторські і технологічні розробки, виробництво та реалізацію інноваційної продукції, здатність підприємства вигідно для себе використовувати вплив динамічного зовнішнього середовища, та можливостей які існують у його внутрішньому середовищі.

Інноваційну сприятливість підприємства можна відобразити наступною моделлю [13]:

$$ІС = f(ГП_і, ГОС_з, ГУС_з, ЗЗ_{от}, Р_{мат\text{-}техн}, Р_{фін}, Р_{немат}, Р_{інф}) \geq 0, \quad (1)$$

де $ІС$ – інноваційна сприятливість підприємств;

$ГП_і$ – психологічна готовність колективу до інноваційних змін;

$ГОС_з$ – готовність організаційних структур підприємства до інноваційних змін;

$ГУС_з$ – готовність управлінської системи до інноваційних змін;

$ЗЗ_{от}$ – зовнішні зв'язки, оточення підприємства, характер їх впливу;

$Р_{мат\text{-}техн}$ – наявні матеріально-технічні ресурси підприємства;

$Р_{фін}$ – наявні фінансові ресурси підприємства;

$Р_{немат}$ – наявні нематеріальні, у т.ч. інтелектуальні, ресурси підприємства;

$Р_{інф}$ – наявні інформаційні ресурси підприємства.

Слід враховувати, що рівень інноваційної сприятливості для різних підприємств однієї сфери діяльності може відрізнятися і, що інноваційна сприятливість характеризується: технологічною специфікою, ємністю ринку і перспективами продукту, фінансовим станом підприємства, технологічними можливостями підприємства, ринковою стратегією підприємства, суб'єктивними факторами, стадією життєвого циклу підприємства.

Інноваційна сприятливість стосується різних рівнів і напрямків тому дану категорію можна розглядати стосовно [13]:

1) розвитку використовуваного у виробничій системі техніко-технологічного забезпечення, що характеризує ступінь адаптації даної системи до пропозиції розробників нових видів техніко-технологічного, інформаційного, організаційного та управлінського забезпечення;

2) асортимент і якість продукції яку виготовляє і реалізує підприємство, що відображає ступінь адаптації даної системи до ринкового попиту [2].

Підґрунтям інноваційної сприйнятливості є:

1) інноваційна готовність підприємства;

2) організаційно-структурні взаємозв'язки;

3) організаційно-культурні взаємовідносини підприємства [3].

Інноваційна готовність підприємства характеризує можливість перетворення наукової розробки в новацію, а і в впровадження.

Перетворення новації в інновацію є процесом, що має наступні ознаки:

1) фактичне придбання новації потенційним користувачем;

2) впровадження придбаної новації у сфери практичного використання;

3) позитивна динаміка показників, що характеризують цільові результати діяльності користувача новації, оскільки новації які не приносять очікуваних результатів не змінюють величину інноваційного потенціалу виробничо-господарської системи [7].

Інструментом формування і використання інноваційного потенціалу підприємства є інноваційна стратегія, яка є одним із засобів досягнення цілей підприємств, який відрізняється від інших засобів своєю новизною, для даних підприємств, для галузі ринку, споживачів, країни в цілому. Інноваційна стратегія визначається як взаємозв'язаний

комплекс дій за для забезпечення умов тривалого виживання і розвитку підприємства на ринку на основі створення і впровадження інновацій, її головні завдання [11].

З метою забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємства система управління інноваційним потенціалом повинна:

- забезпечити стійку позицію на ринку за рахунок збалансованості між традиційними продуктами (послугами) та запровадженням перспективних інновацій;
- створювати умови для найбільш повного задоволення потреб клієнтів у нових товарах чи послугах;
- забезпечувати взаємодію внутрішніх та зовнішніх елементів в системі управління інноваційним потенціалом;
- стежити за раціональним та цілеспрямованим використанням інноваційних ресурсів.

Висновки. У сучасних умовах ринкової конкуренції, становлення інноваційної економіки та забезпечення науково-технічного та інноваційного розвитку, лише незначна кількість підприємств приділяє необхідну увагу управлінню інноваційним потенціалом. Однак, саме воно надає підприємству необхідні переваги у конкурентній боротьбі. Враховуючи сучасні тенденції, перемоги у конкурентній боротьбі може гарантувати лише перехід на інноваційний шлях розвитку. Важливу роль в якому відіграє саме управління інноваційним потенціалом.

Таким чином, дослідження дають можливість зробити висновок, що зростання інноваційного потенціалу підприємства можливе за рахунок впроваджень інноваційних нововведень на підприємстві. Слід враховувати, що підприємства які мають різносторонні сприйнятливості до інновацій, мають різні можливості щодо їх використання.

Забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів господарювання передбачає проведення оцінювання інноваційної сприйнятливості за напрямками ефективного та раціонального їх використання, що впливають на поліпшення конкурентноспроможності.

В подальших дослідженнях на перспективу необхідно формування цілісної системи показників, що відбиватиме різні напрямки оцінки інноваційної сприйнятливості підприємства, оскільки впровадження інновацій потребує наявності певних показників.

References

1. Heiets, V.M. Innovatsiini perspektyvy Ukrainy [Innovative prospects of Ukraine]. Retrieved from: www.twirpx.com [in Ukrainian].

2. Horodyskyi, T.I., Kabatsi, B.I., Lehka, V.M. Kontseptualni pidkhody do otsinky innovatsiinoho potentsialu rehionu [Conceptual approaches to the assessment of the region's innovation potential]. Retrieved from: http://intkonf.org/gorodiskiy-t-i-kabatsi-bi-legka-vm-kontseptualni-pidhodi-do-otsinki-innovatsiynogo-potentsialu-regionu [in Ukrainian].

3. Dikhtiarenko, K.V. (2012). Vplyv innovatsiinykh zmin na spryiniatlyvist pidpryiemstva [Influence of innovative changes on the susceptibility of the enterprise]. Biznes Inform, No 3, Pp. 100–103. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_3_29 [in Ukrainian].

Література

1. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України [Електронний ресурс] / В. М. Геєць. – Режим доступу: www.twirpx.com.

2. Городиський Т. І. Концептуальні підходи до оцінки інноваційного потенціалу регіону [Електронний ресурс] / Т. І. Городиський, Б. І. Кабаці, В. М. Легка. – Режим доступу: http://intkonf.org/gorodiskiy-t-i-kabatsi-bi-legka-vm-kontseptualni-pidhodi-do-otsinki-innovatsiynogo-potentsialu-regionu.

3. Діхтяренко К. В. Вплив інноваційних змін на сприйнятливість підприємства / К. В. Діхтяренко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 3. – С. 100–103. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_3_29.

4. Illiashenko, S.M. (2005). Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom: Navch. posibnyk [Management of innovative development: Manual]. 2nd ed., enl. and rev. Sumy: VTD «Universytetska knyha»; Kyiv: Vydavnychyi dim «Kniahynia Olha». 324 p. [in Ukrainian].

5. Heiets, V.M. et al. (2015). Innovatsiina Ukraina 2020: natsionalna dopovid [Innovative Ukraine 2020: National Report]. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine. 336 s. [in Ukrainian].

6. Kasianova, N.V. (2013). Upravlinnia innovatsiinym potentsialom promyslovoho pidpryiemstva [Management of the Innovative Potential of an Industrial Enterprise]. Intelekt KhKhI – Intelligence of the XXI, No 3–4, Pp. 42–50 [in Ukrainian].

7. Kyrych, N., Shveda, N. (2013). Otsiniuvannia spryiniatlyvosti do novovveden yak etap benchmarkin hotovoho proektu mashynobudivnykh pidpryiemstv Ukrainy [Assessment of susceptibility to innovations as a benchmark stage of the finished project of the machine-building enterprises of Ukraine]. Halytskyi ekonomichnyi visnyk, No 3 (42), Pp. 118–125 [in Ukrainian].

8. Kravchuk, V.V., Hrynchuk, V.M. (2012). Rozvytok innovatsiinoi diialnosti yak instrumentu pidvyshchennia konkurentospromozhnosti rehionu [Development of innovation activity as a tool for improving the competitiveness of the region]. Problemy nauky – Problems of science, No 11, Pp. 21–27 [in Ukrainian].

9. Lysetska, N.M. (2016). Dynamizatsiia instytutsiinykh instrumentiv u systemi efektyvnoho stvorennia natsionalnoi innovatsiinoi modeli: svitovyi dosvid [Dynamicization of institutional instruments in the system of effective creation of a national innovation model: world experience]. Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku. Seriia: Ekonomika ta menedzhment – Problems of innovation and investment development. Series: Economics and Management, No 9, Pp. 110–117. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua [in Ukrainian].

10. Mykytiuk, P.P., Krysko, Zh.L., Ovsianiuk-Berdadina, O.F., Skochylias, S.M. (2015). Innovatsiinyi rozvytok pidpryiemstva: navchalnyi posibnyk [Інноваційний розвиток підприємства: навчальний посібник]. Ternopil: PP Prynter inform. 224 s. [in Ukrainian].

4. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: Навч. посібник / С. М. Ілляшенко. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. – 324 с.

5. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.

6. Касьянова Н. В. Управління інноваційним потенціалом промислового підприємства / Н. В. Касьянова // Інтелект XXI. – 2013. – № 3–4. – С. 42–50.

7. Кирич Н. Оцінювання сприйнятливості до нововведень як етап бенчмаркін готового проекту машинобудівних підприємств України / Н. Кирич, Н. Шведа // Галицький економічний вісник. – 2013. – № 3 (42). – С. 118–125.

8. Кравчук В. В. Розвиток інноваційної діяльності як інструменту підвищення конкурентоспроможності регіону / В. В. Кравчук, В. М. Гринчук // Проблеми науки. – 2012. – № 11. – С. 21–27.

9. Лисецька Н. М. Динамізація інституційних інструментів у системі ефективного створення національної інноваційної моделі: світовий досвід [Електронний ресурс] / Н. М. Лисецька // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент. – 2016. – № 9. – С. 110–117. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua.

10. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства: навчальний посібник / П. П. Микитюк, Ж. Л. Крисько, О. Ф. Овсянюк-Бердадіна, С. М. Скочиляс. – Тернопіль: ПП Принтер інформ, 2015. – 224 с.

11. Pererva, P.H., Pohorielov, M.I., Mekhovych, S.A., Larka, M.I. (eds.) (2011). Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu: mahisterskyi kurs: pidruchnyk [Management of innovative activity: master's course: a textbook]. Kharkiv: Virovets A.P. «Apostrof». Vol. I, 623 p. [in Ukrainian].

12. Seminozhenko, V.P. (2013). Vozmozhen li v Ukraine innovatcionnyi pryzhok? [Is it possible to innovate in Ukraine?]. Dzerkalo nedili. Ukraïna: gaz, 17/05/2013, No 17. Retrieved from: www.gazeta.zn.ua [in Russian].

13. Bondarenko, S.A. (2015). Model innovatsiinoi spryiniatlyvosti ta hotovnosti do innovatsiinoho rozvytku promyslovoho pidpryiemstva [Model innovation receptivity and commitment to innovative development of industrial enterprises]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Scientific journal Herald of Khmelnytskyi national university. Economic sciences, No. 3(1), Pp. 111–115 [in Ukrainian].

11. Управління інноваційною діяльністю: магістерський курс: підручник / за заг. ред. проф. П. Г. Перерви, проф. М. І. Погорєлова, проф. С. А. Меховича, проф. М. І. Ларки. – Харків: Віровець А.П. «Апостроф», 2011. – Ч. І. – 623 с.

12. Семиноженко В. П. Возможен ли в Украине инновационный прыжок? [Электронный ресурс] / В. П. Семиноженко // Дзеркало неділі. Україна: газ. – 2013. – 17 трав. (№ 17). – Режим доступа: www.gazeta.zn.ua.

13. Бондаренко С. А. Модель інноваційної сприйнятливості та готовності до інноваційного розвитку промислового підприємства / С. А. Бондаренко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 3(1). – С. 111–115.